

ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Є.В. Расчотнов

*ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Постановка проблеми. Після зупинення досудового розслідування на підставі одного з пунктів ч.1 ст.280 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України [1] внаслідок об'єктивних чи суб'єктивних обставин постає необхідність його подальшого відновлення. Водночас здійснений аналіз підстав, умов і процесуального порядку відновлення досудового розслідування свідчить про недосконалість цих положень, а також невідповідність вимогам ч.1 ст.280 цього Кодексу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню норм інституту зупинення досудового розслідування присвячено праці Г.К. Кожевникова, І.С. Кривоноса, І.А. Малютіна, В.М. Тертишника, Л.Д. Удалової та інших учених. Однак питання відновлення зупиненого досудового розслідування у спеціальній літературі майже не розглянуто, тому нагальною є потреба його подальшого аналізу.

Метою статті є узагальнення й удосконалення норм КПК України, що регламентують відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Основні результати дослідження. Відновлення досудового розслідування здійснюють за таких підстав: якщо підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, у зв'язку з потребою проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій (ч.1 ст.282 КПК України), а також у разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування (ч.2 ст.282 КПК України).

Проаналізуємо кожну із зазначених підстав відновлення досудового розслідування.

Підозрюваний видужав. Законодавець, використовуючи це поняття, не пояснює, як його правильно розуміти та визначати факт видужання особи. У законі, а також у спеціальній літературі [2; 3] не розмежовано поняття видужання та фізичної можливості брати участь у кримінальному провадженні, хоча вони, на наше переконання, різняться за своєю сутністю, маючи різне значення під час вирішення питання про відновлення досудового розслідування. У своєму дослідженні І.С. Кривонос [4, с.79] навіть використовує словосполучення «повне видужання». Водночас, проаналізувавши поняття «видужання» та «повне видужання», доходимо висновку, що жодне з них не може бути єдиною підставою для відновлення досудового розслідування. По-перше, підставою для зупинення досудового розслідування є не власне факт хвороби, а тимчасова неможливість підозрюваного у зв'язку із цим брати участь у кримінальному провадженні. Такою причиною може бути, наприклад,

хронічне захворювання в період загострення. Однак за наявності хронічного захворювання видужання, здебільшого, є неможливим. По-друге, підозрюваний, що фактично вже має можливість брати участь у процесуальних діях, може, зловживаючи поняттям «видужання», ухилитися від проведення за його участю процесуальних дій, отримавши медичний документ про покращення здоров'я, але не про видужання. Тому вважаємо, що в цьому разі підставою для відновлення досудового розслідування є не лише видужання підозрюваного, а й таке покращення стану його здоров'я, яке забезпечує можливість брати участь у процесуальних діях.

Місцезнаходження підозрюваного встановлено. Якщо оголошення розшуку й зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування здійснюються на підставі, коли місцезнаходження підозрюваного невідоме, то усунення цієї підстави законодавець логічно визначив поняттям «місцезнаходження підозрюваного встановлено». Проте невизначеними є момент установлення місцезнаходження підозрюваного, а також форма процесуального закріплення його як факту. Низка авторів вважає, що досудове розслідування підлягає відновленню з того часу, коли прокурору, слідчому з офіційних джерел стало відомо про одну з підстав відновлення [5, с. 476]. У цьому контексті постає питання, чи будуть показання або оперативна інформація про місцезнаходження підозрюваного встановленням його місцезнаходження, якщо особа, наприклад, перебуває в іншій області України чи навіть державі. На нашу думку, ця інформація є лише фіксуванням фактичних даних щодо місцезнаходження підозрюваного, оскільки проведення процесуальної діяльності з ним ще неможливе, а поза нею є висока ймовірність утратити строки розслідування. Тому слушно вважаємо позицію авторів, які стверджують, що встановленням місцезнаходження підозрюваного є його виявлення та затримання як гарантія його участі у кримінальному провадженні [6, с. 47]. Саме за цих обставин може бути складено процесуальний документ, у якому зафіксовано таке виявлення та затримання, що забезпечить підозрюваному реалізацію його прав, зокрема права на захист. Водночас факти виявлення та затримання в певних випадках слід розмежовувати, оскільки підозрюваного може бути виявлено в місцях позбавлення волі чи у важкому стані в лікарні, що унеможливує його одночасне затримання.

Законодавець, доповнивши ч.1 ст.280 КПК України підставою зупинення досудового розслідування, визначеною п.2¹, не передбачив можливість усунення цієї підстави під час відновлення досудового розслідування. На наш погляд, це суттєвий недолік, оскільки, визначаючи підстави зупинення досудового розслідування, необхідно визначити й підстави його відновлення.

Ураховуючи положення п.2¹ ч.1 ст.280, ч.1 та абз.3 ч.3 ст.297⁴ КПК України, можна стверджувати, що після *відмови слідчим суддею у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування*, зокрема, на підставі недоведеності переховування підозрюваного поза межами України та зупинення у зв'язку із цим досудового розслідування, слідчий чи прокурор може отримати нову інформацію щодо переховування підозрюваного поза межами України. Ці відомості може бути одержано в межах зупиненого досу-

дового розслідування, що усуває підставу зупинення, передбачену п.2¹ ч.1 ст.280 КПК України. Відповідно до змісту частини 5 статті 280 цього Кодексу, вважаємо, що приєднання до матеріалів кримінального провадження зазначеної додаткової інформації, а також повторне направлення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування як процесуальної дії може бути й без відновлення розслідування. У разі винесення слідчим суддею повторної ухвали, однак уже про задоволення клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, досудове розслідування має бути відновлено.

Завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. У разі відновлення досудового розслідування за цією підставою невизначеним залишається питання встановлення моменту завершення проведення цих процесуальних дій. У спеціальній літературі та міжнародно-правових актах на цих особливостях увагу також не акцентовано.

З огляду на положення ст.560 КПК України, цим моментом можна вважати отримання вповноваженим (центральною) органом України матеріалів виконання міжнародного запиту. Проте це отримання ще не дозволяє компетентному органу (слідчому чи прокурору), який здійснює розслідування, ознайомитися з ними фізично й дістати можливість проведення подальшого розслідування. В цьому випадку також передчасне відновлення досудового розслідування без його подальшого належного проведення призведе лише до втрати процесуальних строків. На наше переконання, підставою для відновлення досудового розслідування є безпосередньо отримання компетентним органом (слідчим чи прокурором), який здійснює досудове розслідування, матеріалів виконання міжнародного запиту. Водночас проведення процесуальних дій у кримінальних процесуальних відносинах між Україною та іншими державами здійснюються у межах міжнародно-правової допомоги.

Безперечною, на наш погляд, є підстава відновлення досудового розслідування *в разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій.* Тому немає необхідності деталізувати її в цьому дослідженні.

Відновлення досудового розслідування в разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування. У контексті дослідження цієї підстави проблемним є питання процесуального порядку відновлення досудового розслідування в разі прийняття слідчим суддею зазначеного рішення.

Аналізуючи ч.3 ст.219 та ч.2 ст.282 КПК України, І.С. Кривонос пропонує внести роз'яснювальні зміни до КПК України, згідно з якими досудове розслідування слід вважати відновленим з моменту: а) винесення постанови про скасування; б) повернення матеріалів досудового розслідування до слідчого та прийняття останнім їх до провадження. в) винесення слідчим суддею, слідчим або прокурором окремої постанови про відновлення розслідування.

Поділяючи думку М.С. Колосович та О.С. Колосович [7, с.63], цей автор зазначає, що не може йти мова про законність відновлення досудового розслідування, якщо його було зупинено незаконно. У разі визнання рішення про зупинення незаконним, процесуальна ситуація має скластися так, ніби це

рішення не приймали, а строки розслідування й давності притягнення особи до кримінальної відповідальності має бути відновлено.

Крім цього, І.С. Кривонос обґрунтовує доцільність уведення норми, відповідно до якої відновлення перебігу строків досудового розслідування має розпочинатися з моменту отримання слідчим матеріалів досудового розслідування та постанови слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування [4, с. 76–77].

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що наведені пропозиції цього автора є дещо суперечливими. Однак спробуємо сформулювати єдиний підхід до вирішення цього питання, враховуючи позицію науковця.

Відповідно до частин 1 та 2 ст.369 КПК України, рішення слідчого судді не може бути у вигляді постанови, а в цьому разі лише у вигляді ухвали. Закон не містить норм, що визначають законність чи незаконність рішення слідчого, прокурора на досудовому розслідуванні, на відміну від судового рішення (ст.370 КПК України). Відповідно до загальних норм щодо процесуальних рішень, законним логічно можна вважати рішення про зупинення досудового розслідування в разі його винесення з дотриманням вимог статей 110, 280, 281 КПК України. Погодження цього рішення з прокурором є додатковою гарантією його законності. Водночас низка норм КПК України, на підставі яких приймають процесуальні рішення, має оцінний характер, і в різний період часу та слідчої ситуації їх можна тлумачити по-різному. Враховувати слід і те, що закон не визначає підстав, за якими слідчий суддя має скасовувати постанову про зупинення досудового розслідування, тому ці підстави можуть бути різними не лише в разі її незаконного винесення.

Досить вузькими, на нашу думку, є можливості практичної реалізації поглядів авторів щодо скасування всіх наслідків, які мали місце після винесення скасованої постанови про зупинення, необхідності поновлення строків досудового розслідування та перебігу давності притягнення особи до кримінальної відповідальності.

По-перше, запропоноване складно застосувати під час скасування постанови про зупинення, винесеної відповідно до пунктів 1, 2¹–3 ч.1 ст.280 КПК України. По-друге, після зупинення досудового розслідування могли проводити слідчі (розшукові) дії (гласні чи негласні), необхідність здійснення яких була зумовлена не лише прийнятим рішенням про це зупинення. По-третє, перебіг строків давності встановлений не КПК, а Кримінальним кодексом України, і в разі якщо цей перебіг не було зупинено в установленій ст.49 цього Кодексу час, особа злочинця все одно буде підлягати звільненню від кримінальної відповідальності. По-четверте, погляди авторів суперечать суті ст.282 КПК України, що регламентує відновлення досудового розслідування, а не можливість визнання процесуального рішення про таке зупинення нікчемним.

На наше переконання, для процесуального унормування досліджуваного проблемного питання доцільно зважати, зокрема, на суть і призначення скарги на постанову про зупинення досудового розслідування. Оскаржуючи це процесуальне рішення, особа прагне поновлення проведення процесуаль-

них дій для швидшого прийняття остаточного рішення у провадженні, а не створення слідчому або прокуророві процесуальних перешкод у розслідуванні. Задоволення в цьому разі законних вимог скаржника і є забезпеченням його прав й інтересів під час досудового розслідування.

Відповідно до ч.3 ст.219 КПК України, строк розслідування вважають відновленим автоматично з моменту винесення слідчим суддею ухвали про скасування постанови про зупинення досудового розслідування. Однак на практиці можливі ситуації, коли внаслідок об'єктивних причин ця ухвала може бути отримана слідчим, прокурором не одразу, а через певний час (слідчий, прокурор у відраженні, хворий, ухвала винесена в п'ятницю ввечері тощо). За цих умов до моменту отримання ухвали слідчий, прокурор не зможуть виконувати ухвалу й проводити слідчі (розшукові) дії. Вважаємо, що для процесуального врегулювання цієї прогалини слід за аналогією враховувати процедуру поновлення строків досудового розслідування, що визначена ч.4 ст.120 КПК України 1960 р.[8]. Відповідно до цієї норми, у разі повернення судом справи для провадження додаткового розслідування, а також відновлення закритої справи строк додаткового розслідування встановлював прокурор, який здійснював нагляд за слідством, у межах одного місяця з моменту прийняття слідчим справи до провадження. Тобто враховано час між винесенням рішення судом і реальною можливістю слідчого його виконувати. Однак не слід зловживати наданим часом, необхідно поновити розслідування якомога швидше.

На відміну від КПК України, питання збереження процесуальних строків у разі скасування постанови про зупинення досудового розслідування у КПК Білорусі, Російської Федерації, Таджикистану, Вірменії, Киргизстану вирішено іншим шляхом. За КПК зазначених країн, слідчий, який розслідує злочин, має винести окрему постанову про відновлення досудового розслідування.

На нашу думку, закріплення в КПК України можливості винесення слідчим, прокурором окремої постанови про відновлення досудового розслідування могло б усунути можливу втрату процесуальних строків з технічних й організаційних причин. Із цією метою пропонуємо в резолютивній частині ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування поєднати пункти 1 та 3 ч.2 ст.307 КПК України, де першим пунктом зазначити про скасування постанови, а другим – зобов'язати слідчого чи прокурора відновити досудове розслідування не пізніше ніж наступного дня після отримання ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування.

Висновки. Здійснене дослідження норм КПК України, на наш погляд, висвітлило суттєві процесуальні недоліки регламентації відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Для усунення виявлених недоліків, узгодження положень, що встановлюють підстави зупинення і відновлення досудового розслідування, а також удосконалення визначення аналізованих підстав пропонуємо внести зміни та доповнення до першого речення ч.1 ст.282 КПК України, виклавши його в такій редакції: «Зупинене досудове розслідування відновлюється постановою

слідчого, прокурора, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (підозрюваний видужав *та/або стан його здоров'я забезпечує можливість брати участь у кримінальному провадженні, встановлено його місцезнаходження та/або його затримано, задоволено клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, компетентним органом отримані матеріали щодо виконання запиту про міжнародну правову допомогу*), а також у разі потреби проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 лют. 2015 р. – Офіц. текст. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2015. – 328 с. – (Кодекси України).
2. Кримінальний процес: [підруч.] / [за заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д. П. Письменного]. – К. : Центр учбової літ-ри, 2013. – 554 с.
3. *Тертишник В.М.* Кримінальний процес України. Особлива частина: [підруч.] / Тертишник В.М. – К. : Алерта, 2014. – 420 с.
4. *Кривонос І.С.* Проблемні питання процесуального порядку відновлення досудового розслідування в контексті Кримінального процесуального кодексу України / І. С. Кривонос // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 1 (60). – С. 74–81.
5. Кримінальний процес: [підруч.] / [Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.]; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
6. *Дунаєва А.В.* Діяльність слідчого щодо розшуку підозрюваного: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / А.В. Дунаєва. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 20 с.
7. Обеспечение прав и законных интересов лиц при применении норм института приостановления производства по уголовному делу на стадии предварительного расследования: [учеб. пособие] / М.С. Колосович, О.С. Колосович. – Волгоград : ВА МВД России, 2007. – 76 с.
8. Уголовно-процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / В.Т. Маляренко, Ю.П. Аленина. – Х. : ООО «Одиссей», 2003. – 960 с.

Расчотнов Є.В. Відновлення досудового розслідування у кримінальному провадженні

У статті досліджено норми Кримінального процесуального кодексу України, що регламентують підстави, умови та процесуальний порядок відновлення досудового розслідування. Визначено процесуальні питання, що потребують унормування, запропоновано зміни та доповнення до Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: відновлення досудового розслідування, підозрюваний, видужання, затримання, відмова у задоволенні клопотання, міжнародне співробітництво, скасування постанови про зупинення досудового розслідування.

Расчётнов Е.В. Возобновление досудебного расследования в уголовном производстве

В статье исследованы нормы Уголовного процессуального кодекса Украины, регламентирующие основания, условия и процессуальный порядок возобновления

досудебного расследования. Определены процессуальные вопросы, требующие нормирования, предложены изменения и дополнения к Уголовному процессуальному кодексу Украины.

Ключевые слова: возобновление досудебного расследования, подозреваемый, выздоровление, задержание, отказ в удовлетворении ходатайства, международное сотрудничество, отмена постановления о приостановлении досудебного расследования.

Raschotnov E.V. Restoration of the prefrial inquiry in criminal proceedings

In this article the norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine regulating the grounds, conditions and procedural order of the prejudicial inquiry after its termination were examined. The procedural issues that need rationing were defined. The amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine were proposed.

Key words: restoration of the prejudicial inquiry, suspect, recovery, detention, refusal to satisfy the solicitation, international cooperation, cancellation of decision about termination of the prejudicial investigation.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2014.